

Medieormen

- Journalistisk utveckling och mediedebatt

DEBATT

Nils Funcke: Yttrandefrihet och meddelarskydd försämras efter grundlagsändringar

Publicerat kl 14:40

Nils Funcke. FOTO: Martin Camitz

Den ryske författaren Aleksandr Solzjenitsyn vägrades inresetillstånd för att ta emot Nobelpriset i litteratur 1970. Edward Snowden vågade inte komma till Sverige för att ta emot det alternativa Nobelpriset. Ett beslut som sannolikt fått flera statsråd att dra en lättnadens suck.

Nils Funcke, frilansjournalist och fd sekreterare i Yttrandefrihetskommittén, skriver på Medieormen om hur nya grundlagsändringar påverkar yttrandefriheten och meddelarskyddet.

Solzjenitsyn och Snowden och till viss del även fallet **Julian Assange** aktualiserar frågan om vad som är en klok och långsiktig småstatspolitik gentemot stormakter. Men det väcker också frågan vilket pris vi är beredda att betala för att delta i det internationella samarbetet, till exempel inom EU.

Den 19 november antog riksdagen ett antal grundlagsändringar. De som berörde yttrandefrihetsgrundlagarna framställdes som smärre justeringar och förtydliganden.

Men ändringarna som träder i kraft 1 januari 2015 kommer de facto att snäva in yttrandefrihetens gränser.

Ändringarna drabbar visserligen ett mindre område och kan ses som begränsade. Men de ska ses i skenet av att regeringen väljer att begränsa istället för att vidga yttrandefriheten. De förslag som Yttrandefrihetskommittén lämnade 2012 och som skulle ha stärkt yttrandefriheten valde regeringen bort. Alliansregeringen tog istället enbart fasta på förslag som innebar begränsningar och fick stöd av den opposition som idag utgör landets regering.

Från årsskiftet faller tryckfrihetsförordningens skydd för skrifter som trycks i Sverige men sprids i andra länder definitivt bort. Skyddet har visserligen varit föremål för tolkningar men har trots allt varit ett skydd för oppositionella i exil att framställa skrifter här för att sedan smugla in dem i hemlandet. Den beslutade ändringen omfattar även tekniska upptagningar.

Ändringen motiveras med att det gör det möjligt för svenska myndigheter att effektivare än i dag ingripa mot skrifter, DVD-filmer etc som produceras här men sprids i andra länder. Det är förvisso sant. Men den ökade effektiviteten för att till exempel bekämpa hets mot folkgrupp har ett högt pris eftersom även regim- och samhällskritik undandras skydd. Lägg därtill att möjligheten att via internet bedriva kritik i exil med skydd av yttrandefrihetsgrundlagen är stängd. Utländska medborgare i Sverige kan inte beviljas utgivningsbevis för sina webbplatser.

Den andra ändringen berör meddelarfriheten. Med några undantag har skyddet för uppgiftslämnare till utländska journalister verksamma i Sverige varit lika starkt som för de som lämnar uppgifter till svenska media. Från årsskiftet gäller meddelarskyddet endast om uppgifterna överlämnats eller anskaffats i Sverige. Sänds uppgifter till korrespondenter i Sverige via till exempel e-post från utlandet eller överlämnas i ett annat land bortfaller meddelarskyddet. Anskaffarfriheten faller också bort vid dessa situationer.

Tanken med korrespondentskyddet är att andra länder ska förmås att ge motsvarande skydd för svenska journalister utomlands och deras källor. När Sverige nu minskar skyddet försvagas vår position som det goda, efterföljansvärda, exemplet.

Även Sverige som ett föredöme när det gäller öppenhet mals sakta ned för att vi ska kunna delta i olika internationella samarbeten. Sedan årsskiftet gäller en ny bestämmelse som innebär att sekretess gäller för uppgifter som om de blir offentliga skulle *försämra* Sveriges möjligheter att delta i samarbetet. Bestämmelsen kompletterar och går längre än utrikessekretessen. Begreppet *försämra* är synnerligen vagt. Med tanke på hur utrikessekretessen tillämpats finns det anledning att befara att svenska myndigheter och UD kommer att tänja på begreppet så att i stort sett allt som skulle kunna utgöra en fnurra på tråden i relationerna sekretessbeläggs.

Till ovanstående ska läggas att svenska myndigheter i allt fler fall är förhindrade att lämna ut handlingar eller måste fråga till exempel EU:s institutioner om ett dokument därifrån får offentliggöras. Denna formella underkastelse har kompletterats med regeringens anmodan att Sverige och svenska myndigheter måste visa förståelse för

andra länders traditioner. Sekretess kan även komma att gälla handlingar som svenska myndigheter tar fram inom ramen för det internationella samarbetet.

När det gäller Sveriges möjligheter att delta i det rättsliga samarbetet inom det grundlagsskyddade området ansåg regeringen inte att Yttrandefrihetskommitténs förslag var tillräckligt långtgående. Uppdraget till kommitténs efterföljare – Mediegrundlagskommittén – är därför tydligt formulerad. "Utgångspunkten" ska vara att "Sverige i så stor utsträckning som möjligt ska kunna bistå med bland annat internationell rättslig hjälp och verkställighet av utländska domar och beslut..."

Enligt direktiven är det tveksamt om Sveriges åtaganden kan förenas med ett strikt vidmakthållande av yttrandefrihetsgrundlagarnas bestämmelser. Särskilt som det rättsliga samarbetet blir allt mer omfattande i synnerhet inom EU.

Konkret skulle en uppluckring av bestämmelserna till exempel kunna innebära att svenska myndigheter ges rätt att genomföra husrannsakan eller vidta andra tvångsmedel mot vissa verksamheter som drivs under yttrandefrihetsgrundlagarna om andra stater begär det. Det skulle även kunna handla om beslag och förhör.

Sverige har en mindre ärofylld modern historia när det gäller att stå emot påtryckningar. Den går som en röd tråd från andra världskrigets undfallenhet, via baltulämningen, över Solzjenitsyn till utvisningen av två egyptier 2000. Till den uppräknningen skulle Edward Snowden sannolikt läggas om han dristar sig till att komma till Sverige. Trots utbildningsminister **Gustav Fridolins** fromma förhoppningar skulle Snowden bli en fråga för regeringen om han kommer hit och USA begär honom utlämnad. Snowdens utlämnande av sekretesskyddade handlingar är ett brott även i Sverige och upphäver meddelarskyddet.

Eftersom han inte riskerar dödsstraff eller tortyr och det inte skulle gå att hävda att han inte skulle få en rättvis rättegång i USA finns inga formella hinder att lämna ut honom.

I brist på formella skäl skulle regeringen därför ställas ett politiskt vägval. Snowdens öde och därmed ytterst skyddet för den personliga integriteten mot statliga kränkningar och yttrandefriheten skulle ställas mot samarbetet med en utländsk makt.

Rädslan att hamna utanför och att inte vara andra länder till lags har slagit den ena flisan efter den andra ur vår tradition av en stark yttrandefrihet och stor öppenhet. Den har också inneburit att den lilla statens självaktning eroderats när vi fallit undan i konkreta fall. En fortsatt uttunning av skyddet för tryck- och yttrandefriheten leder till att deklARATIONERNA om värnet av vårt konstitutionella arv, betydelsen av öppenhet och meddelarfrihet tonar ut och bort som ett matt eko.

Nils Funcke

Frilansjournalist och fd sekreterare i Yttrandefrihetskommittén

twitter.com/nilsfuncke

Mer om...

Debatt

Yttrandefrihet

Politik

Dela

Användarkommentarer

Nedanstående kommentarer kommer från användare och är inte en del av det redaktionella innehållet. I och med att du skickar in en kommentar bekräftar du också att du accepterar [våra regler för kommentering](#). Du kan kommentera anonymt. Vill du inte uppge din e-post kan du därför skriva in en påhittad t ex "intejag@jklidsa.se"

0 Kommentarer

Medieormen

 Logga in ▾

Sortera efter Nyaste ▾

Dela Favoritmärk ★

Starta diskussionen...

Var först med att kommentera.

 Skriv ut

Lägg till Disqus på din webbplats

Om Medieormen

Alltid på nätet och i Sveriges Radio Play

Aktuella debatter och podcasts om journalistik och medier

COPYRIGHT SVERIGES RADIO 2014

ANSVARIG UTGIVARE: MARTIN JÖNSSON

Besöksadress (sthlm) för Sveriges Radio AB - Oxenstiernsgatan 20 - 10510 Stockholm - växel:

08-784 50 00